

KÖZMŰVELŐDÉS.

Az erdélyi róm. kath. irodalmi társulat heti közlönye.

MEGJELENIK MINDEN SZOMBATON.

<p>Előfizetési díj: Egész évre ... .. 4 ft. Félévre ... .. 2 " " Negyedévre ... .. 1 " "</p>	<p>A társulat minden rendű tagjai a lapot tagdíjajukért kapják.</p>	<p>Ugy a lap szellemi részét illető cikkek, mint az előfizetési pénzek a „Közmuvelo- des” szerkesztőségének Gyulafehérvárra a várba küldendők.</p>
--	--	---

Mint szeretnék e perczben költő lenni, ki nem száraz szavakkal, hanem az ihlettségtől fenkölt érzelmeikkel tud nagy szentünknek érdemeiről szólni s az ő követésére másokat is buzdítani. Nagyok voltak a Károlyok; szentek a Lajosok; de a nagyságot és szentséget dicső őszünk az apostolsággal felülmulata.

Milyen rendkívüli tény az, hogy számtalan országban a szenteket a királyok huzozoltatták a halálra, nálunk pedig a legelső szent éppen a király vala! Milyen bámulatra méltó, hogy mikor egész Európa megerősödött a magyarok ellen; mikor látni lehetett, hogy a merzeburgi és augsburgi csatavesztés csak fokozta a magyarok iránti gyűlöletet, midőn III. Ottó vala Német- és Olaszországnak hatalmas császára, midőn Csehország tekintélyre kezdett emelkedni, midőn az oroszok fejedelme nagy melléknevet nyert, Vazul görög császár pedig a Balkán félszigeten hatalma tetőpontján állott: akkor tűnik fel meteorként sz.-István a magyar nemzetnek fellegezni kezdő egén. Az egész Európa, melynek elég oka volt, hogy a magyaroknak nem várt, de gyakori látogatásait visszaadja, bámulattal és reszkető kezekkel dugja vissza hüvelyébe a kardot, mert látja, hogy e büszke, de megfogya is törhetlen nemzet az első királyában a kereszténység ellenségéből, annak bátor védelmezője lessz.

Reményükben nem esalatkoztak, mert a kereszt-

tény Magyarország volt nyugotnak ^{vadpásztyaja} a török és tatár vad esordái ellen. Megmutatták ker. őseink, hogy az olvasó pörgetése mellett, ha a haza, vagy Európa érdeke úgy kívánja, a kardot is sikeresen tudják forgatni. Ha valaki örvendett a magyarok megtérésének, úgy azt a pápa a legnagyobb mértékben éldele. Egy független Magyarországnak a felállítására annál szükségesebb volt, mert maga a természet is egy nemzetnek jelölte ki a Kárpátok, Dráva, Száva és Duna által bekerített térséget. Itten politikai egésszet alkotni 6 századon át hiába iparkodtak úgy a keleti mint nyugoti császárok, hiába kísérleték meg a lassankint elenyészett vad néptörzsek is.

Midőn a honalapító Árpád a mai Magyarországot elfoglalta; már akkor is 6 részre volt az felosztva.

Szt.-Istvánnak jutott osztályrészül, hogy a meghódított tartományokat a ker. vallás kapcsával egy érzésüvé tegye, a mai államosított vármegye felállításával törhetlen egésszé alkossa s így népét úgy a kultúra, mint az anyagi jólét magaslatán fentartsa. Minden hazafinak a szive földobog, midőn látja Árpád magzatait elhullni a mai kedves hazánk megszerzése közben; a lelkesedés hullámaiba temetkezünk, ha a sz. Lászlók, Kálmánok, Nagy Lajosok vagy a dicső Hunyadiak korára gondolunk, mikor jeleseink böles törvényhozásokkal, törhetlen vitézségökkel, szép lovagias jellemökkel önmaguk iránt Európa tiszteletét vívták ki; midőn nemcsak a királyi tekintélyt állították vissza az őt megillető méltóságába, hanem egyszersmint nemzetüket a barátok előtt tisztelet, az ellenség előtt pedig rémület tárgyává tették. Mégis be kell ismernünk, hogy sz.-István iránt a lel-

kesedés általánosabb, a bámulat fokozottabb, a hálaérzet magasztosabb s a dicsőség nyibusza szentebb.

Távol legyen tőlem, hogy nemzetünk eme büszkesége felett dicsőítő és méltató sorokat írjak, hiszen ezzel meggyaláznám azt, kiről már hálás őseink így zengedeznek :

„Idvezlég, boldog szent István királ!
Te népednek nemes reménsége!
Idvezlég, mi megtérésőnknek bizon doktora,
És apostola!
Idvezlég minden szentségnek és igazságnak fényes tüköre!
Te miattad hittünk Krisztus Jézusban.
Te miattad idvözölünk, és Krisztusban kérünk:
Imádj az te népedért,
Imádj egyházi szolgálókért és,
Hogy egy ellenség se légyen
Ragadózó az te néped között. Amen.“

Az ő nagysága nemesak a tiszta magyar ajkuak, hanem mások előtt is kiválik többi szentjeink között. Mutatja ezt azon körülmény, hogy midőn mostan arról volt szó, hogy „Szent“ előnévtől megfosztassék, nemesak e nevet revindikálták, hanem az ő ünnepének megülését nemzeti és általános kötelezett ünneppé emelték.

Mutatja azon szokás a tótoknál, hogy eltérőleg azon általános elvtől, miszerint Urfelmutatás után Oltáriszentségről szóló éneket zengedezzenek, igen sok helyt, több alkalommal először szent Istvánt hívják énekükben közbenjáróul. Mutatja az, hogy a római pápák sz.-István tiszteletét nemesak a magyaroknak hagyták helyben, hanem minden évben szeptember 2-ikára az ő tiszteletét a világ összes papjainak megparancsolták.

A római breviarium nagy dicsérettel halmozza el sz.-Istvánt egyéb érdemei mellett azért is, mert a szt. Szűz iránt a legbuzgóbb tisztelettel viseltetett s ebből kifolyólag pompás templomokat emeltetett és Magyarország védasszonyául őtet választotta. Nem is választhatott ő hatalmasabbat és kegyesebbet, mint az Isten anyját. Ugyanezen breviarium kitüntetni akarván a sz. Szűz tiszteletének hasznosságát, így szól: „ab eadem vicissim Virgine receptus in caelum ipso suae Assumptionis die.“ Magyar kronikusaink megemlítik, hogy Sz.-István halálakor a magyarok kobza rögtön siralomra vált, az ifjak és hajadonok gyászba öltözve 3 évig nem táncoltak. Az övéi, mondják: siró-rivó fájdalomra, az angyalok pedig örömmre fakadának.

Nekünk mostan, midőn évezredes ünnepét üljük, nem szomorkodni kell, hanem örvideni, hogy van az egekben egy védszentünk, ki azon szereteténél fogva, melylyel életében nemzete iránt viseltetett, mostan is az ő ügyét pártolni fogja, mert a szeretet soha sem hal meg.

V. S.

A vérmérsékletek kiismerésének fontossága a nevelés és tanítás terén.

(Folytatás)

Az epésnek ellentéte a flegmaticus, vagy nyálkás vérmérséklet, melynél csekély ingerlékenység csekély visszahátással van párosulva. Ezzal a vérmérséklettel ritkán találkozunk az életben, különösen a nőknél. Ilyen volt II-ik Katalin czárnő, s még ismertem egy másamódnét is.

E vérmérsékletének teste közepes nagy, zömök, kövérnek látszik, de ez inkább puffadás, mint kövérség.

Álla kicsiny, az ajkak duzzadtak s nagyok, arca kissé hosszukás, a szemek szürkék, a homlok törpe, az arc halvány szín. A szemek mindig álmoságot mutatnak; beszéde lassú, az ember alig győzi végig hallgatni.

A szellemi élete is olyan, mint a testi szervezete. A szemléleteknek nem barátja; a legérdekesebb dolgok iránt is nehezen lehet figyelmét felkelteni. Sokszor érdekes dolgokat szemléltettem, vagy beszélgettem ilyenekről; mind élénk figyelemmel voltak, csak e vérm. volt az, ki azt se tudta, hogy miről van szó. Előre boszantott, de oka felett gondolkozva, rájöttem, hogy a vérmérsékletben rejlik az ok s figyelmesebb lettem rá.

Az ismereteket nagyon nehezen sajátította el. Figyelmeztetés nélkül legritkábban látható tárgyakat se nézte meg. Tanítványaimat elvittem a gőzmalomba, hogy gépezetét megismertessem. Ő volt az egyedüli, ki minden kedv nélkül, csak kötelességből tette meg az utat.

Akárhányszor elvezettem tanítványaimat erdőre, mezőre, mindenik rajongásig örült ennek, csak ő mutatott komor képet s látszott rajta, hogy inkább szerette volna otthon maradni. Többet mondok: az állatszeliidítők tevét mutogattak a városon. 11 óraker az állatszeliidítők az iskola előtt mutogatták állataikat. Mindenik gyerek uteza hosszát kísérte és bámulta a ritka állatot, a nyálkás vérm. még figyelemre se méltatta.

Délután kérdezősködtem a látottakról. Mindenik letudta írni a látott állatokat, csak ő nem tudott semmit.

Megszidtam, s rá parancsoltam, hogy 4 óra után nézze meg. Másnap elcsodálkoztam, hogy figyelme mily kicsinységekre is kiterjedt. Ha kirándulások után kérdezősködtem a

látottak és hallottakról, egyik tárgyról igen sokat, a másiktól pedig semmit se tudott mondani. Így volt az iskolában is.

A mi őt egy kissé érdekelte, azt nemcsak megtanulta, hanem tanulmányozta is, míg az ő érdeklődését fel nem keltő dolgokról édes keveset tudott.

Képzelő tehetsége arányban áll az emlékezővel. Csak azon tárgyakról bír tiszta képzetekkel, melyek előtte kedvesek.

Mint hogy lassan, megfontolva hozza az ítéleteket azért a legjobbak és ítéletét ritkán változtatja meg. Érző tehetsége vagy érzelme szunyadozó, mintha apáthiában szenvedne. Megható eseteket beszéltem el tanítványaimnak; mindenik arczáról le lehetett olvasni a részvétet, csak őt nem hatotta meg. Ha játék közben valamelyiket megütötték, mindenik sajnálta, csak ő maradt iránta közönyös.

Társai játékba merültek s ő azt órákig elnézte. Ha olyankor-olyankor társai játszani hívták, vagy arra kényszeríteték, eltűrte a bántalmat, de játszani nem ment; a külső befolyások komoly természetén nehezen változtattak. Mindent előbb jól megfontol s csak azután teszi magáévá, vagy mellözi.

De nehogy azt gondoljuk, hogy e vérmérsékletű abszolút semmi érzellemmel, vagy csak édes kevéssel bírhat. Hisz Hunyady, Napoleon stb. hazájáért, Newton, Kepler stb. a tudományért annyi halhatatlan érdemet nem hoztak volna, már pedig az említettek is e vérmérséklethez tartoztak. Az akarat a nyálkásnál a legkisebb. Ha a szülő v. nevelő folytonosan nem nógatja, ösztönzi, egész napokat eltölt tétlenül; legfőleg kedvez tárgyait nézeti macska türelemmel. Ritkán határozza magát önkényt új dolog véghezvitelére. Néha e vérm. gyerekek is választanak maguknak nem nagy mozgással járó játékot, mellyel néha, néha, eljátszanak.

E vérm. felnőtt korokban egészen átváltoznak jó nevelés mellett. Folytonosan munkálkodnak s ha választott pályájuk természetük és hajlamuknak megfelel, óriási léptekkel haladnak a tökéletesedés tetőpontja felé s nem ritkán kimagasló egyének lesznek, mert szét nem forgácsolódó figyelmük mindent körül, csak hivatásuknak élnek.

Mivel ezek nem érdeklődnek a világ zaja iránt, a társaságban hallgatagok, azért se a szülők, se a tanítók nem foglalkoznak velük örömmel. Pedig kár elhanyagolni ezen jó tehetségek fejlesztését, sőt ha kiismertetett, annál több figyelmet kell fordítani rá.

Szerény nézeteim melyeket követtem s naplómba feljegyeztem e vérmről a következők: A tanítás előtt egy pár szóval az illető tárgyra figyelmét felkeltettem. A tanítás alatt legtöbbször őt kérdeztem, s így akarva nem akarva oda kellett figyeljen. Nehezen ment, különösen előre, az ismeretek elsajátítása, de ha szükségesnek láttam, ismét elől kezdetem s türelemmel még egyszer vagy többször is elmondattam vele.

Ugyanekkor a heves és epést türelemre szoktattam. Ha

kirándulásokat tettünk mindig mellettem kellett járnia, kutatnia.

Így lassankint annyira haladt, hogy egyes tárgyak iránt érdeklődni kezdett s akkor dicséretekkel halmoztam el. Sokszor beszélgettem a mozgás és játék hasznáról a test és lélekre nézve s ha nem használt ráerőszakoltam.

Beszélgettem városunkhoz hasonló fekvésű helységekről s kitaláltattam vele, hogy a miénk is ahoz hasonló. Ez által képzelő tehetségét fejlesztettem.

Ha kiránduláson voltunk, másnap vele elbeszéltettem a látottak hallottak és tanultakat. A régebbi tanultakat mindig-mindjárt kérdeztem tőle s így az emlékező tehetségét is foglalkoztattam fejlesztettem. Itéző tehetségét se nagyttam paragon heverni. Minden az iskolában s azon kívül történt nevezetesebb dolgokról vele hozattam ítéletet. Következtető tehetsége is nagyon korlátolt s ép azért a számtan, nyelvtan és természettan szabályait vele vonattam le a felhozott példákából. Valaki hibás vagy jó tettének jövőre hatását nem más, hanem vele okoskodtattam ki.

A jó, szép, nemes érzést, szeretetet egyes esetek, történetek elbeszélése által ébresztettem fel benne.

Ha valakit szerencsétlenség ért, aziránt szánakozásra bírtam.

Folytonosan tevékenységre, munkára buzdítottam. Kévs munkáért is megdicsértem vagy megjutalmaztam. Ha feladványát nem végezte el, nagyon szigoruan jártam el vele.

Semmi kötelesség mulasztást nem tűrtem el, sőt jobban terheltem, mint a többit. A meg nem tanult leckét, vagy el nem végzett feladványt többször leírtam. — Tudtam, hogy őt tulterhelni nem lehet.

Akaró tehetsége csekély. Bármily sok dolga legyen, szakít a tétlenségre elég időt.

Jelleme, hajlama inkább erősnek, mint gyengének mondható. Ha hajlama rosra irányul, azt vaskezekkel kell orvosolni.

Nem elég csak megmondani, hogy ez v. az a tette ros és büntetni, hanem hibás tettei beismerésére kell bírni s azután csak — ha muszáj — büntetni, mert ellenesetben többet árunk, mint mennyit használunk.

Ezek észleleteim és eljárásom rövid vázlata a flegmátikusokról.

Az eredmény nem valami fényes volt, de mégis jobb, mintha figyelmen kívül hagytam volna.

A szülőknek is feltártam a helyzetet, kik azután nagy segítségemre voltak.

(Folyt. köv.)

A görög-római ruházatról.

— Folytatás. —

Különbösen a toga felöltése attól függött, hogy melyik vállát akarta szabadon hagyni.

Ha azt akarák, hogy a jobb kéz legyen szabadon, ak-

kor a jobb hóna alatt vették keresztül. S így jobb válla mezeien maradt. Ez a toga erősen szorult a testhez s azért a későbbi bő togaviselettel összehasonlítva toga restricta nak nevezték.

A köztársaság korában csak azzal változott, hogy nagyobb, illetőleg bővebb maradt, a szabás régi módját megtartották, a félkör alakot megnyújtották.

Ez átmenetet alkot a későbbi bő togához.

Ilyet viselt Augustus, melyet (Suetonius¹) neque restricta, neque fusa kifejezéssel jelöl (sem igen szűk, sem igen bő).

A bő toga (toga fusa) abban különbözött az előbbtől, hogy nagyobb felülete volt s egy teljes kört²) képezett, ha kiterjesztették. A felső része, melylyel a nyakat körítették, szintén kerek vala, mint az előbbinél (restricta), csak hogy jobban állott s nagyobbak valának a ránczok (apte caesa).

A toga kerületének ily módon való megnagyobbítása által a görög palliumhoz való hasonlóságát elhagyta egészen.

b). toga virilis (pura v. libera), az egyszerű, közönséges toga, mely fehér színű volt minden ékességtől menten s a melyet a férfiak sorába fölvetett ifjak viseltek. Jól megkülönböztetendő a toga candidától; a toga virilis fehér volt (toga alba) a gyapju eredeti színénél fogva, a candida pedig a krétánál fogva, melylyel valószínűleg mosták³).

Ez utóbbit, mint tudva van, a hivatalkeresők használták s igyekeztek inkább fehérré, mint fényessé tenni, hogy annál több érdemes voksot kapjanak.

Találón jegyzi meg Seneca: Non splendeat toga, ne sordeat quidam.⁴)

Egyébiránt használták ezt a togát ünnepnapokon és ünnepek és születésnap alkalmából is, valamint lakodalom után napon a maradék elköltésekor (repotia).

Ille repotia natales aliosque dierum

Festos albatu celebrat. Hor. Sat. II. 2. 60.

De gyász és más szerenésatlenség alkalmával a toga nigra (pulla) szokták használni, sőt arra is van adatunk, hogy a togát levették és tárt kebelükön könyörögtek⁵).

c) Toga pieta (acu) vagy palmata. Egy kihimzett, kivarrt toga. Eredetileg a consul viselte triumphuskor a tunica palmatával együtt; továbbá, mikor hivatalba ment vagy Janus templomát bezárta, sőt a császárok idejében a praetorok is viselték a circusi játékok rendezésénél⁶).

Egyébiránt a consulok rendszerint a toga praetextat használták.⁷)

1) Suet. Aug. 73.

2) Quint. XI. 3. 139.

3) Lipsius Antiqu. rom. Plin. H. N. 25. 27.

4) Epist. V.

5) Suet. Aug. 52.

6) Liv. x. 7.

7) Cic. Philipp. II, 43.

Palmatának nevezik a togan kivarrt pálmafaalakokról és tulajdonképen azok viselhették, kik az ellenséges küzdelmekben magoknak pálmát szerezve tértek haza (triumphus).

d) Trabea. Egy toga vagy egészen biborból, vagy több bibor stráffal díszítve, s mert e bibor szalagok sávok mint megannyi gerendák húzóttak végig az öltönyön, kapta trabea nevét. Háromféle nemét különböztetjük meg. Az első egy szent öltözet, melylyel az istenek szobrait öveztek s a mely egészen biborból készült; a második királyi, mely biboros és fehér színű volt vegyesen, a harmadik az augurok által használt trabea, mely bibor és scarlát (coecum) színű vala.

A caesarok korában a tiszta bibor trabea az imperatori hatalom jelvénye volt, melytől megkülönböztetendő a széles biboresikkal parántolt u. n. trabea alba (regia) melyet Romulus és utódai viseltek s kikről átszállott a consulokra, kik a játékokon és át az ordo equesterre, mely háboruban és évenként megtartani szokott ünnepélyes díszmenetén használták.¹)

A trabeát is épen úgy viselték, mint a togát a régiebb divat szerint, a mikor a toga kevésbé bő és ránczduz vala (t. restricta), miért is toga parvának nevezték.²)

Altalában a trabea, mint díszöltöny szerepelt, s ha szabad a mai korhoz hasonlitanom: a waffenroknak felelt meg.

2. Lacerna. Egy gall eredetű katonai ruha, melynek késői, a köztársaság vége felé való használata mellett bizonyít Cicero, midőn Antoniusnak szemére veti, hogy a városba lacernával jött.

Nam quod quaerebas, quomodo redissem, primum luce non tenebris, deinde cum calceis et toga, nec caligis, nec lacerna³). Pedig a katonai ruhát kívül hagyva kellett volna a városba jönni.

A lacerna nyílt ruha volt, melyet egy broschsal (fibula) kapesoltak össze vagy a vállon vagy a mellen.⁴) A mellett elég bő volt, hogy a toga vagy más öltöny felett hordozzák; főleg utazás alkalmával használták, hogy az esőtől és hidegtől megóvja a testet. E végett csuklyával (eucullus) volt el látva, melyet a fejre lehetett húzni. (Maevius alget in eucullo.⁵)

A lacerna fedte az egész testet a térd aljáig, a melyben különbözik a görög χλαμος-tól, melylyel összehasonlítják. Színe különböző Martialis s feketét, Horatius fehéret említ.

3. Paludamentum. Egy harci jobban mondva tábori köpeny, mely bibor és fenér színű volt s melyet a fő és alvezérek hordottak a táborban, mint a katonák a sagumot. Ettől abban különbözött, hogy nagyobb, díszesebb, jobb szövött volt, de nem oly nagy, mint a görög pallium.

Ráncz azonban több volt rajta s a vége csüngött, nem

1) Serv. ad Narg. Ceu. VII. 188.

2) Vall. Max. 2. 9.

3) Cic. Philipp. II. 18.

4) Juv. IX. 28.

5) Mart. X. 76.

volt vállra vetve s egészen hasonlítot a görög ἐπιβλήτης hoz, tehát nem ἀναβλήτης vagy περιβλήτης, hanem mint lefüggő köpenyegyet használtak a vállon egy fibulával megerősítve.

A nyak kivágata hasonlítot a görög γλυστή-hoz, miért is ezt paludamentummal szokták rendszeren fordítani.¹⁾

A mi a „togam paludamento mutavit“ és a „paludamentum toga mutavit“ kifejezéseket illeti, ezekben képlegesen ki van fejezve a harc és háboru az „ab ovo usque ad mala“ formájára.

Ugyanis az imperator mielőtt harcra indult vissza, a Capitoliumon előbb a togát paludamentummal cserélte fel, s midőn a harcra visszatért, a városon kívül ezt újra letevé. Miből világos, hogy a toga békés ruha volt.²⁾

A paludamentum a mai fehér huszárköpenyegnek felelt meg.

Embery Árpád

— **Prímeczia Búkszádon Aug. 9-én.** Apró bárányfélhők közül leskelődött ki a nap, hogy ő is megtekintse Búkszád örömet; s mikor a harangok zugni kezdtek ő sem uralkodhatott többé magán, teljes fénytel lépett ki az ég erkélyére, hogy velünk együtt kísérje Nt. Németh Gyula ujmisést az oltárhoz. A templom zsufolóság volt tömve az ájtatos hívek és rokonsággal; primicziánunk pedig tizennyolcz pap és növendéktől kísérve lépett az oltárhoz, hol ftdő Vince István baróthi esperesplebános manufactorsága alatt a mély meghatottság hangján intonálta „Veni Sancte“t.

Az elérzékenyülés s meghatottság hullámaiba, melyekkel a miséző a szt. áldozat minden egyes processusával fokozott, szónoki hévvel esapott bele Nt. Puskás Gergely ur, ki „Mindene lettem mindeneknek, hogy mindenkit üdvözíthessek“ jelisével oly klasszikus beszédet tartott, melynek méltó jutalma az a sok köny, mely arcainkon folyt s az a sok sohaj, mely ajkainkról fakadt lehetett csak.

Sok primiczián voltam, de oly meghatottságot a fájdalom és öröm oly vegyítetét, a mult és jelen ily megható ölekezését nem láttam, nem éreztem, mint mikor ujmisésünk a jelenlevő egyháziakat s rokonait megáldotta.

Aldás végeztével visszatértünk a primiczián szülői lakába, hol külön e célra készült fenyves kioszkban gazdag eleganciával felterített asztal fogadott, melyet csak a miudgyre elhangzó klasszikus tósztok feledtettek.

Az elsőt az ujmisés mondotta kegyelmes Püspökünkre szólva a háláról, mellyel tartozik ő nagyméltósága iránt, hogy

öt mint igénytelen ifjut a papi rendbe emelte. A felharsanó zugó éljen mutatta, hogy a jókívánatokban miket az ujmisés kért Istentől ő Exciájára, mindenki osztozik.

Ujból az ujmisés emelt poharat kedves manufactorára ki fáradságot, az ut messziségét nem számítva, eljött, hogy őt bevezesse oda, hol az urnak gyújtott láng ég; majd azután Puskás Gergelyre, az itunepi szónokra emelte poharát. Ezután a főt. Esperes ur éltette az ujmisést; később főt Kóródy Péter theologiai tanár tartott emelkedett hangú toasztot a primiciánra azon viszony révén mely közte és a primiczián között volt. Bochkor Oszkár, Szántó Károly Ágoston Ignác, főt. Konez stb. uraké mind meg annyi talpra esett köszöntő volt, hol a primicziánra hol szülőire, hol a papságra, hol a kántorokra főleg Bartalis és Kurkó Gyulára; fokozták a jókedvet és kedélyes hangulatot, mely mindvégig tartott, míg késő este ama jó kívánattal bucsut nem vettünk, hogy — az Ur anygala őrizze lábait — hogy majd tiszta lélekkel, nyugodt lelkiismerettel mondhasa el: bonum certamen certavi . . .

Bp.

— **Főtisztelendő Szerkesztő Ur!** Nem mulaszthatom el b. lapjának olvasó közönségét egy magasztos és minden ízében megható ünnepélyről értesíteni. Folyó hó 16-án mutatta be u. i. Karácsony G. József kedves uj paptársunk első szt. miseláldozatát, az egek Urának Bármilyen tudományos pályán a czél elérése nagy örömet szokott előidézni, ugy a pálya végzettnék, valamint az iránta érdeklődök szívében. Ezen örömök ezerszeresen meg vannak az uj-pap lelkében és az iránta érdeklődéssel viseltetők részéről. Mert hiszen van-e? avagy csak lehetséges-e valami inkább öröme indító, Isten iránt hálára kötelező ténykedése az embernek; mint midőn az oltárra az Eget lehozza, midőn a világot megváltó véres áldozatot az oltáron vértől ismétli és az embereket ennek gyümölcsében részessé teszi?

Ezen öröm hatása alatt lépett az Ur oltárhoz k. pap társunk; ezen öröm és nemes érdeklődés vezérelte a templomba a kászoni 5 község lakosságának színe-javát, hogy jelen lehessen annak zsenge áldozatán, ki iránt rokoni szeretet és szívük nemes vonzódásával viseltettek gyermekora óta. Ha öröm és meghatottság fogta el a kebleket, midőn az uj-pap az isteni segélyt leedő „Veni Sancte“t remegő hangon intonálta, ha teljes biztonsággal mondhatom azt, hogy a primicián és mindnyájunk lelkében a „Gloria dicsbangja szintén öröm és lelkesültségnek volt kifejezője: akkor teljes igazság és tárgyilagossággal mondhatom azt, hogy a szent beszéd alatt ezen örömünk és lelkesültségünk ezerszeresen fokozódott. Főt. Markaly Antal pleb. ur szent beszédei az argumentumok erejével győzik meg a lelket tárgyának igazságáról és a szónoki figurák használata, vonzó kedves előadása által tudja az emberek lelkét vagy az öröm és lelkesültség vagy a fájdalom és meghatottság érzésével eltölteni.

1) Pliu. H. N. 33. 13,

2) Varro L. I. VI. 21.

Midőn a nagy-kászoni templomban otthonának kedves imázó helyén szólt szerető paptársra és barátjához, a szeretett rokonhoz, fejtegette a világ jutalmát a pap iránt, mely nem egyéb, mint rágalom, megvetés és gyanúsítás; ezzel szembe állítá főpapunk Krisztusnak jutalmát, mely nem egyéb, mint Krisztus maga: ekkor nem volt a 2000 nép között a templomban senki, aki nem könnyezett volna, senki, aki a papi pályát tövisei és rózsáért is egyaránt ne dicsőítette és magasztalta volna. A tárgya és előadásánál fogva egyaránt kedves beszéd után paptársunk visszament az Ur oltárához, hogy akinek a theologiai tanfolyamon való kalauzolása mellett futotta meg a négy évi papnevelői kursust jeles sikerrel, annak utmutatása és vezetése mellett végezze azon magasztos tény, mely még az angyali vállaknak is nehéz és súlyos volna. A szent mise után meghatottan osztott áldást a szülők, rokonok és paptársakra. Mise után a helybeli pleb. Főt. Veress Antal gazdagon terített asztalának voltunk szívesen látott vendégei, ki is ezen áldozatot azon nemes törekvéből hozta, hogy szeretetét és áldozat készségét, mellyel a tanuló ifjuság iránt mindenkor viseltetik tényekben is bebizonyítsa és a nemes törekvésben őket gyámolítsa.

Az ebéd lefolyása alatt a pohár köszöntők egymást váltották fel. Első a primiciánsé volt, ki gyémánt szívű püspökét mint az új-szövetség boltozatán felmagasló szívárványt kívánta éltetni az egyház isteni egén. A másodikat szintén ő mondotta a manuduktorára, a papnövelde érdemes kormányzójára, ki megtanította szent fegyverekkel harezolni ama lelki esatában, melyet Krisztus kezdett, s mely minden papnak nemes harez kell, hogy legyen a pokol szellemével szemben.

Erre Mélt. Dr. Tódor emelt poharat az új misésre a kit szíve és lelke mélyéből üdvözöl s inti, hogy jövőben is mutassa meg nemes törekvéseiben, hogy azon remények, melyeket ő, mint eddigi tanára és igazgatója esatolt hozzá, nem fognak meghiusulni. Ezután a helybeli pleb. köszöntötte fel a papnövelde méltó kormányzóját, kívánva, hogy az egyházmegyének, melynek még most is egy kolumnáját képezi, reményei benne valósuljanak. Ezek után több komoly és humoros tárgyhoz követekezett, melyek között főkép Dr. Tódor J. Bálint György, Kórodi Péter és Konez István felköszöntői keltettek óriási derűtséget. Az ünnepély a szülői háznál végződött, hol izletes oszonna mellett szintén jól mulatott a társaság.

A vén pap.

Könyvismertetés.

„Barátságos beszélgetések az unitárius vallásról, melyekkel csendes órákban beszélgettek ifj. Keszi Pál és többen. Nyilvánosság elébe bocsátotta egy balatonparti magánzó. Kolozsvárt, 1891. 56 lap. Ára 30 kr.“

Kesziné tehát a theologiahoz fog. A heroikus tüdejű nő egy szuszra elmondja, hogy az unitárius vallás olyan régi,

mint az evangélium, hiszen ezt prédikálta a pap, ezt írta „a mi a ranyos püspökünk.“ (Ferecz József ur, a volt kormányparti képviselő értendő.) Tiltakozik az ellen, hogy az unitárius vallás zsidó volna; hiszen akkor mindenik vallás, melyet Jézus Krisztus alapított zsidó. Büszke önértettel vallja magát unitárius vallásúnak s Pál urnak azon szerény megjegyzésére, hogy a reformatus pap „egy igazán fájin ember“ azt veti oda „már nekem nem kell ő, ha egyszer kálomista, még ha pápista volna is.“ Ezt a bököt mi pápistakul köszönettel vesszük.

Ilyenformán folyik a theologiai diskursus, midőn Székely Ferecz bácsi toppan be a házba. Ez elmondja életének historiáját. Pap lett, azután egy grófi jószágon ispán s most saját szerzeményében visszavonulva éldegél. Magától értődik, hogy ismét a theologia kerül szőnyegre.

Székely bácsi volt pap létére már mélyebben belemertül a theologia s röviden, de velősen elmondja az egész unitarismus történetét. Felesleges beszédjét leirnom; a régi és már ezer meg ezerszer megezáfolt hittani nézetekből áll. Nemsokára megérkezik a reformatus pap is, kiről Pálné a házba lépte előtt nem vajmi hízelgően nyilatkozik. És most kezdődik a könyvecskének fő része.

A szegény reformatus pap — magyarul beszélve — esakugyan drukkol és sakkba szorittatik. Hiába áll elé a Jézus istenségét bizonyító szentirási helyekkel, főképpen szent. János evangéliumával, a logossal stb. az unitáriusok tönkre silányítják minden argumentumát, persze furfanganggal, hazugsággal és neveltségesen együgyű okoskodásokkal. S a „mamlasz“ tiszteletes nem rendelkezik annyi logikával vagy legalább természetes észszel — tudományt tőle nem várhatunk, hogy átlásson az unitárius szítán. Még azt is elhiszi, hogy János evangéliumát nem János, hanem jóval később más valaki írta, a ki „nem látta s nem is ismerte a Jézus Krisztust.“ Ezen állítását az unitárius bölesesség onnan konkludálja, mert az uri ima biányzik a Jánosnak imputált evangéliumból. Erre már Pálné is így kiált fel: „Hát még a sincsen meg benne! No az aztán furesa apostól volt, ha még a miatyánkot sem tudta. Hát az mit tudott irni összevissza, annyi mindent?“ S ezzel eldöntik a vitát s a kálomista pap új argumentumot keres.

Kapott is hál' Istennek! S a most követekező párbeszédet szóról szóra idézem. Olyan észficzamító, ostoba logikát egyik t. olvasó sem hallott még.

„Ref. pap. De azon csak ne tessék elsiklani, a mi ott a 29. rész 17. versében van s a mit Tamás monda Jezusnak „Én uram és én Istenem!“

Székely F. Vártam, hogy ezzel elé álljon. Kérem édes Keszi Pál uram vegye elé a bibliáját s keresse kia mondást ott a hol van a 20. rész 28-ik versében, mivelhogy a 29. r. hibásan van írva.

Ref. pap. Ugy-e azt mondotta a Jézusnak Tamás „En Uram és én Istenem!”

Pálné. Hallja apjuk, hallja, mit kiabál ott künn az a leány?

Pál. Nincs semmi baj, csak a gyermekek csináltak valamit. (Ezalatt a szolgáló benyit s szüntelen kiabál.)

Pálné. Hát téged mi lelt? szólj, ne jajgass!

Szolgáló. Jaj Uram Isten, jaj én Istenem, ne verjen meg édes uram, én nem vagyok hibás!

Pál. (ijedten). Szólj, mi történt!

Szolgáló. Jaj én Istenem, édes uram, leesett a fiú s foly a vére.

(Pálné, Pál s a szolgáló kifutnak.)

Székelly F. Gondolom nincs semmi nagy baj. A gyermekeknek Isten viseli gondját. Hanem azt kérdem én, hallotta-e mit kiabált itt az a leány? Hallotta miként nevezzi én uram és én istenemnek hol Keszi Pált, hol meg a feleségét.

Ref. pap. Nő már kérem ilyent ugyan hogy lehet mondani.

Székelly F. Hát olyant hogy lehet mondani, hogy Péter urának, Istenének nevezte volna azt a Jézust, a kit megtagadott? Látja Nt. ur mire viszi az embereket az erőszakos sokat-akarás. Soha sem kell olyant keresni, a mi nincs s nemis volt. Gondolom ezzel már eleget is mondtam.

Ref. pap. Hagyjuk Jánost menjünk el Pálhoz.

Eddig tart ez az érdekes párbeszéd. S erre a szörnyű butaságra a ref. pap válaszolni sem tud, sőt száját tátva bámészkodik az unitárius bölesességnek ily feneketlen voltán. Persze ne feledjük, hogy az unitárius festi ilyen stupidusnak a ref. papot. S ezáltal nem a ref. pap válik előttünk nevetségessé, hanem az unitárius, ki ily bárgynak tart egy ref. papot. De hát tökéletesen rendjén van így. A ref. papok megérdemlik ezt a blamagét, mert bizony ők is egytől egyig mi títés tagadás teljesen unitárius alapon állanak. Krisztus náluk sem Isten. S ezt éppen most bizonyítgatja egy papjelölt a „Protestáns Közlöny” hasábjain.

(Vége köv.)

Z. A.

— **Előfizetési felhívás.** A kath. nő, a keresztény anya gyermekeihez való viszonyában az egyház szolgálatában áll, mely okból az egyház a keresztény anya hivatását igen komolyan veszi. Az anya mindenk előtt kell, hogy gyermekét a valódi isteni félelem és jámborság szellemébe bevezesse, leggyengébb korától fogva annak szívébe a keresztény szellemet csepegtesse, s őt minden erényre buzdítsa. Minden egyéb, mi ezenkívül a jó anya szívét elfoglalja, csak mellékes valami s alárendelt szerepet visz; mert rövid az élet; kell tehát, hogy az örökkévalóság számára képezzék azokat. A „Keresztény anya” sz. könyvecskének főt. szerzője, Dr. Cramer Vilmos ur felszentelt püspök Münsterben, nagyon jól ismerte fel sürgős szükségét annak, hogy a jelenkor kath. anyái ma-

gasztos hivatásuk betöltésére támogatásra szorulnak, úgy mint kik oly kornak gyermekei, mely nemesak a vallás iránti leglanyhább közönbösség hirdetője, és terjesztője, hanem minden tényleges kereszténységgel, főképen pedig a kath. egyházzal ádáz harcot viv. Ez okból írta „a keresztény anya a nevelésben és imában” cz. könyvecskéjét, mely rövid idő alatt sok kiadást ért és rendkívüli elterjedésnek örvend. Mintán hazánkban is, mint mindenütt, a gyermekek házi nevelése körül sok kívánni való van, nem véltem feleslegesnek e könyvnek magyar kiadását is, s nem kétlem, hogy itt is üdvös hatást fog gyakorolni, kivált ha a lelkészek is, mint sok helyen azt tapasztalom, terjesztésén fáradoznak. Hisz e művecske nagyon megkönnyebbiti bökros működésüket a nevelés terén! Mert valamint a gyermek élete első éveiben testileg egészen az anyára van utalva, ugy lelki tekintetben egyedül az anya annak első oktatója és kalauza. Már pedig, ha a lelkész gondosan nevelt, istenfélő és minden jóra fogékony sziveket talál a reá bizott és általa nevelendő gyermekekben, ugy biztosan könnyebb és kellemesebb leendő munkája, mintha elhanyagolt, elkoresosodott vagy romlott lelkű gyermekekkel kell vesződnie, — egy elhanyagolt kerttel, tele burjánnal és dudrával! Bizalommal fordulok tehát a buzgó főtisztelendő lelkész — és általuk a kath. tanító urakhoz, méltóztassanak „Dr. Cramer Vilmos, a keresztény anya” cz. művecske magyar fordítását hathatós partfogásukba venni s minél szélesebb körben terjeszteni. Az egyszerű vászonkötésű példány ára bérmentes küldéssel 65 kr.; a bőrkötésű arany metszésű példányban 1 frt 05 kr.; 10 példány 5 frt 60 kr., illetőleg 9 frt 40 kr. Megrendelhető ezenkívül erga persolvenda sacra és pedig 1 bőr és 3 vászonkötésű példány erga 12; 5 bőr és 5 vászonkötésű erga 30 sacra; minden bérmentve. A megrendeléseket kérem czímemre: Vasmagye Kis-Czellbe, vagy Körmündre a részvénytársasági nyomdába küldeni. A szállítás folyamatban van. Kis-Cell 1891 július 15-én. Kiváló tisztelettel Novák Ödön Szt. Ben. r. áldozó pap.

A NAPI ESEMÉNYEK KÖRÉBŐL.

— **Személyzeti:** Kegyelmes főpásztorunk Butyka Sándor püspöki szertartót titkárává méltóztatott kinevezni. Örömmel gratulálunk! Továbbá: Sneff József oláhláposbányai lelkész Verespatakra; Sorbán Endre deésaknai plebános Oláhláposbányára; Nagy Ignác kiskapusi lelkész Abosfalvára; Fazakas Pál Udvarh. szenttamási lelkész Kiskapusra; Süller István atyhai lelkész Udvarh.-Szenttamásra; Rettégi József lengyelfalvi plebános Atyhára; Gegő György verestoronyi plebános Deményházára; Tözsér László gyergyóditrói káplán ugyan e minőségben Kolozsvárra; Kiss József petrozsenyi káplán Segesvárra; Lőrincz Sándor esik-nagyboldogaszonyi

káplán Csik-Taploczára áthelyeztetvén: Dóczy Endre kolozsvári káplán deésaknai lelkésznek, Konesag Ignác osdolai káplán lengyelfalvi lelkésznek; Szerkes János esiktaploczai expositus káplán verestoronyi lelkésznek; Mártonffy Sándor segesvári káplán főresvári lelkésznek; Balázs Ignác esikszeredai káplán selyei lelkésznek; Németh Gyula ujmisés pap esiknagyboldogasszonyi káplánnak; Tállyán Miklós ujmisés pap gy-ditrői káplánnak kinevezettek.

— **Ő Felsége** születésének napján és Szt. István ünnepén a székesegyházban mélt. és ttdő Barts Ferencz nagyprépost ur pontifikált. A szt. misén testületileg jelentek meg a városi tanács, a kir. törvényszék, pósta-távirada, adóhiv. és a katonaság. Mindkét ünnepen nemzeti színű lobogók hirdették — a városban — az általános örömet és hazafias kegyeletet; — a megelőző esteken pedig fényes illuminatio volt csaknem minden házban. Szt. István ünnepén a szt. beszédet Dr. Balázs Endre theol. tanár tartotta emelkedett szellemben és lelkesítő hévvel.

— **Kegyelmes főpásztorunk** ő es. és apost. kir. Felsége születésének 62-ik évfordulója alkalmából a piskó kisdédóvó javára 100 o. é. frtot méltóztatott adományozni.

— **Kitüntetés.** Oberbauer A. utódának budapesti czégét, mely egyházi szereknek és ruháknak kiváló és olesó volta által Erdélyben is eléggé ismeretes, magas kitüntetés érte. József főherczeg és Klotild főherczegnő ő fenségeik udvari szállítónak fogadták el és nevezték ki. A czégnek kérésére értesítjük ezen kitüntetésről lapunk t. olvasóit.

— **Primicia.** Folyó hó 9-én tartotta Csik-Szépvizen első szentmiséjét Fejér Gerő székesegyházi káplán. Manductorai Dr. Tódor József székesegyházi kanonok, papnevelői rector és Murányi Kálmán főesperes voltak, alkalmi szónok pedig Dr Vass Albert theologiai tanár. Szentmise után egy 120 terítékű ebéd következett, melyen a felesik-kertületi papság valamint a megyei társadalom osztályai élén a vármegye főispánjával voltak képviselve.

— **Lapunk** a szt. István-napi és vasárnapi munkaszünet miatt késett ennyire. Kérjük t. olvasóink kegyes elnézését.

— **Iskolai értesítés.** Az állami kezelésbe átvett erzsebetvárosi algymnásiumnál a jövő 1891/2 tanévre a beiratkozások f. évi szeptember 1. 2 és 3-án történnek. A beiratkozni kívánó tanulók magukkal tartoznak hozni születési és a megelőző évről szóló iskolai bizonyítványukat s a himió oltásról orvosi bizonyítványt. Beiratási díj minden tanulóra nézve 2 frt. tandíj pedig 24 frt. Ezen összeg két részletben is lefizethető, t. i. egyik fele a tanév elején, a másik februárban. Jó előmenetelű, szegénysorsu tanulók egész vagy féltandíj mentességre számíthatnak. A tandíjmentesség-

ért folyamodók az említett bizonyítványokon kívül szegénységi bizonyítványt is kötelesek felmutatni. A jelzett díjakon kívül az ifjusági könyvtára és az évi „Értesítő“ re még 50—50 kr. fizetendő. Végül szives tudomására hozom az érdeklődő szülőknek, hogy ezen kiváló egészséges klímával bíró városban 12—25 frtig a különböző igényeknek teljesen megfelelő, kitünő teljes ellátást biztosíthatni. A jelentkezők részére ugy az elhelyezést, mint az ellenőrzést az érdeklődő szülők megnyugtatósa végett az igazgatóság magára vállalja. Erzsebetváros 1891. aug. 18. A gymn. igazgatóság.

— **Pályázat.** (30.) A gelencei római katolikus hitközségben a segédkántortanítói állomás üresedésben lévén, betöltése czéljából ezennel pályázat hirdettetik. Ezen állomás évi jövedelme következő: A) tandíjból 100 frt. B) 42. kalangya ősz, 42 kalangya tavasz kepe; C) 30 frt. oszpora, D) 25 vontatu kemény tűzifa; E) mintegy 25 frt. stóla; F) az új iskola épületben kényelmes lakás, terjedelmes kerttel s a kántortanítóval együtt használandó gazdasági épületekkel. Kötelessége: az egyik tanterem tanulóit önállóan tanítani s a kántori teendőkből, a szükséghez képest, segédkezni. Pályázni öhajtok, kellően felszerelt folyamodványaitak folyó évi szeptember 8-ik napjáig, a gelencei róm. kath. iskolaszékhez benyújthatják. Pályázhatnak képezdét végzett kántortanítói jelöltek is. Gelenczén (Háromszékmegye, u. p. Imecsfalva) 1891 augusztus 9-én tartott ülésből. Csiby Tamás s. k. plebános iszkzéki elnök.

— **Pályázat.** (31.) A közsvényesi elemi fitanítói állomás Ferenczy Józsefnek Mikházára lett kántortanító minőségben kinevezetetésével üresedésbe jövén ezennel arra pályázat hirdetetik. Jövedelme a fitanítónak 1) 130 frt. 56 kr. a község kasszájából havi részletekben. 2) 25 véka vámgabona, a Bakó József alapítványa szerint. 3.) a bűgötéjből 3—3 frt. 4.) A kert hasznából 3—4 frt. 5.) két szin, két ág és tűzifa. A pályázatok egyenesen a közsvényesi Iskola székhez küldendők, honnan a Marosvásárhelyi Ngy. és főtisztelendő Apát-Főesperes urhoz lesznek beterjesztendők. E jövedelem csekély ugyan, de egy pályakezdőre nézve, míg jobbra találna, nem megvetendő. Andrásy Sándor sk. iskolaszéki elnök.

Szerkesztői üzenetek.

P. S. urnak N. Szében. Köszönettel vettük, jövő számban kezdjük, folytatását esdjük.

O. A. urnak Sz.-Keresztur. Nagyon sajnáljuk, hogy kérésének nem tehetünk eleget. Megkeresésére pedig azért válaszolunk ilyen későn, mivel a szerkesztő-bizottság tagjai távol lévén — a fel. Szerkesztő nem tarthatta magát illetékesnek kérése fölött egyedül dönteni.

Kiadja: Az erdélyi róm. kath. irodalmi társulat. Felelős szerkesztő: ZLAMAL AGOST.
Szerkesztőtársak: Dr. CSERNI BÉLA, KÓRÓDY PÉTER, VARGA SANDOR, VASS ALBERT.